

לא נאן!

לא, זה לא יכול לקרות כאן. בשום פנים ואופן לא. תארו לכם את המצב הבא: למשרדו של עורך עיתון ישראלי נכנס היסטוריון צעיר. וזה הסיפור אשר בפיו: "בחודשים האחרונים עבדתי במחקר היסטורי מטעם משרד-הבטחון. מחקר סודי ביותר. תוך כדי עבודתי נתגלו לי עובדות מדהימות. מצפוני אינו מניח לי לשמור עליהן בי סוד."

"אני מביא לך את החומר. תחליט מה לעשות בו." העורך לוקח את התיק, ומתחיל לקרוא בו בספקנות. תוך כדי קריאה הופכת ספקנות לאפתעה, והאפתעה לתדהמה גוברת והולכת.

כי התיק מכיל חומר-נפיק, פשוטו כמשמעו.

★ ★ ★

יש בו פרומוקול של ישיבת ממשלת ישראל ממחצית 1966. לוי אשכול הודיע כי לדעת יועציו הבטחוניים, חשוב להשמיד את הצבא המצרי בהקדם האפשרי, ולצורך זה יש למשוך אותו לתוך מדבר סיני. הוחלט שראש-הממשלה והרמטכ"ל ישמיעו הצהרות המאיימות על סוריה, כדי לגרות את נשיא מצרים למעשים נחפזים.

המיסמכים הבאים מתארים את הצלחת הי מכתבים הזוה.

המיסמך החשוב ביותר הוא איגרת אישית של עבד-אל-נאצר ללוי אשכול, מיום 28 במאי 1967, שהועברה באמצעות בלדר שעבר את הגבול ליד מחסום ארז. באיגרתו הודיע הנשיא המצרי שהוא מוכן לבטל מייד את המצור במצרי-סיראן, להוציא את צבאו מסיני, להחזיר את חיל-האוו"ם לעמדותיו לאורך הגבול, לרסן את הסורים והפיזא-יון, ולהיכנס למשאומתן לכינון הסדר, וזאת בתנאי ש-ישראל תבטל את גיוס צבאה.

להלן מכיל התיק פרומוקול של התייעצות בדרג עליון בירושלים, בה הוחלט להעלים את הצעת הנשיא המצרי מעיני הציבור בישראל ובעולם, ולהשמיע שורה של הכרזות שיוכרוזו את המתרחש. נקבע שיש לצל את ההודעות שנוצרה כדי להשמיר את הצבא המצרי, להי גיע לתעלה ולרמת-הגולן, ואולי גם לירדן.

המיסמכים הבאים מתארים איך חיבלה ממשלת אשכול אליה צורפו בינתיים דין יבגין, במאמציו הנואשים ה-אחרונים של עבד-אל-נאצר למנוע את המלחמה, עד שפתח צה"ל בהתקפה המזהירה בבוקר ה-5 ביוני...

★ ★ ★

ה עורך אינו יושן באותו לילה. הוא קורא לקומץ ה עורכיו הקרובים ביותר. הוא דן עימם שעות ארוכות. האם מותר לפרסם חומר זה?

מושטעות כל הטענות נגד. הדבר עלול להביא נזק עצום לתדמית המדינה בעולם, לפגוע בי מוראל צה"ל, לספק תחמושת לכל אויבי ישראל.

יש בתיק מיסמכים של שגרירויות והודעות לשלוחות בסחוניות בחו"ל. גילוי המיסמכים עלול לגלות את הצופן ולאפשר לאוייב פיענוח מיסמכים אחרים, בעלי חשיבות צבאית רבה.

אולם בסוף מכריע העורך. "רבותי!" הוא אומר, "כל זה נכון, אבל אסור לנו לחפות על מעשים פסולים של הממשלה."

"הובתנו הראשונה היא כלפי האזרחים, שי זכותם וחובתם היא לדעת מה התרחש." ובדומה הדקה שהשתררה בחור, הוא מוסיף: "עשו את כל ההכנות. אנו מתחילים בפירסום מחר בבוקר."

תוך כמה שעות מתחילות מכוונות הרוטציה להתגלגל...

★ ★ ★

לא, זה לא יכול לקרות. קודם כל, מפני שכל הסיפור ההיסטורי הי "ל פשוט אינו אמת."

(אם כי הרבה ערכים מאמינים שכן זה היה, ועבד-אל-נאצר עצמו, בראיון מוקלט ארוך ששמעתיו במו אוזני, אך שטרם פורסם, טען שאכן זו האמת.)

אבל גם אילו היינו מוכנים להניח לרגע קט כי סיפור בדוי זה הוא אמת — גם אז לא יכול היה להתפרסם בישראל.

קודם כל, מפני שישנה בארץ צנזורה, וזו לא היתה — כמובן מעבירה אף מילה אחת מכל הגיל. המיסמכים הם סודיים, הם נוגעים במישרין לבטחון המדינה ולפעולות הי ממשלה — וכל זה אסור בהחלט לפירסום.

שנית, אותו היסטוריון צעיר היה חושש מפני העמדתו לדין באשמת ריגול חמור, והענשתו בעשר שנות מאסר, לפחות.

שלישית — וזהו העיקר — העורך הנ"ל לא היה מעלה על דעתו לפרסם את החומר, גם אילו היה הפירסום מותר.

הוא היה פונה אל דובר הממשלה. תוך שעתים היה שר-הבטחון מכנס ישיבה דחופה של עורכי היום-יום בי-ישראל, מסביר להם את חומרת העניין ומשביע אותם שלא יתנו יד למזימה החותרת תחת בטחון המדינה. וכל העורכים, בהתלהבות פטרוטית נאצלה, היו נשבעים שאף רמז על כל העניין לא יופיע בעיתונות. למען הסדר הטוב, היו העורכים מבקשים מן הצנזורה שתואיל לדאוג לכך שהחומר לא יפורסם גם בשבועון המסויים.

★ ★ ★

ולם כל זה קרה החודש — בארצות-הברית. חומר מן הסוג הנ"ל, ואף חמור ממנו, על המלחמה הנמצאת עדיין בעיצומה, נגנב עליידי היסטוריון-לשעבר של לא, לא סתם עיתון. לא שבועון סנסציוני. לא בטאון

"דמות חדשה בזירה האמריקאית"

של השמאל החדש הבוגדני. לא סמרטוט של עוכרי-אמריקה. אלא לעיתון האחראי ביותר והמכובד ביותר בעולם כולו — "ניו יורק טיימס".

העיתון שקל אם לפרסם אם לא. סיסמתו, שהצהיבה-מייושן, היא: "כל הדיעות המתאימות לפירסום." עורכי העיתון הבינו היטב את עוצמת האחריות. את הנזק העצום לבטחון ולמוראל. את פיענוח הצופן. והם החליטו — ל פר ס מ.

כמה מטובי העיתונאים בעולם הסתגרו בחשאי בשורת הדפים בבית-מלון, חרשו 6000 עמודים של מחקר ו-7000 עמודים נוספים של מיסמכים, חיברו סידרה קצרה וקולעת, שכל בשורתה היא: אמריקאים, ממשלתכם שקרה לכם. היא יזמה את מלחמת ויאט-נאם, בה ניספו רבבות בניכם ללא טעם ותכלית. אתם בחרתם בנושא מפני שהבטיח לכם הבטחות מסוימות — ובאותם ימים עצמם עשה אותו שקרן את ההיפך.

שלושה נשיאים שיקרו לכם, בזה אחר זה. הממשלה רימתה אתכם. וכל זה מוכח במיפי מכים של משרד-הביטחון האמריקאי עצמו, שהועלמו מעיניכם.

★ ★ ★

ז, זה קו ה. והמשך הפרשה פחות מדהים מהתחלתו. בארצות-הברית אין צנזורה, גם בעיתות מלחמה. אף אפשר היה למנוע את הפירסום מראש.

ממשלת ארצות-הברית נאלצה לפנות אל בית-המשפט, קאריקטורה של הרבלוק. על המיספריים: פני הנשיא ניכסון ושר-המספטים מיצ'ל.

ולבקש ממנו להוציא צו-מניעה שיאסור את הפירסום. הי ממשלה טענה שהפירסום גורם "נזק שאינו ניתן לתיקון" לבטחונה של ארצות-הברית.

וכאן קרה דבר מדהים נוסף: השופט סירב להוציא את הצו.

ולא סתם סירב, אלא נימק זאת בטענה כי אסור הי פירסום נוגד את חוקת ארצות-הברית, ואת האינטרס הי ציבורי.

הציבור, כך טען השופט, חייב לקבל מידע מלא על מעשי הממשלה, מכיוון שבלי מידע זה אין האזרח יכול להפעיל את זכותו הדמו-קרטיית לבחור בממשלה התואמת את דיעותיו. הממשלה נאלצה לפנות לערכאה גבוהה יותר, כדי להשיג את הצו המבוקש — והדבר הגיע השבוע לבית-המשפט הגבוה ביותר של ארצות-הברית.

ובעוד המשך הפירסום נמנע עלי-פי צו זמני (עד לבידור העניין) בעיתון אחד — נמטר החומר לעיתון שני, שלישי ורביעי.

והעיתונים המכובדים ביותר של ארצות-הברית נרתמים, בזה אחר זה, למאמץ לפרסם את החומר בניגוד לרצון הממשלה, ותוך עקי-פת הצווים הזמניים של בית-המשפט.

זוהי התקוממות של העיתונות האמריקאית נגד הממשלה — מיפגן של חופש-הביטוי שאין לו אח ורע בתולדות ארצות-הברית, וגם לא בכל ארץ אחרת.

המישטר, שהוגדר עליידי אברהם לינקולן כ"מימשל של העם, עליידי העם, למען העם", עומד במיבחן היסטורי — כאשר העיתונות החופשית מובילה את המאבק.

★ ★ ★

ורא ישראלי יכול להפליט כאן: "גו, מה החוכמה? ! להם קל! יש להם איוו מלחמה רחוקה, בצד השני של העולם, שאינה מסכנת אותם.

הם לא מוקפים, כמונו, אויבים הזוממים להשמידנו בכל רגע. אנחנו איננו יכולים להרשות לעצמנו לוקסוס כזה. משכנע? בוודאי.

אבל לא נכון.

ברגע זה מכונים מאות טילים סובייטים, הנושאים ראשי-נפץ גרעיניים, ביבשה ומתחת לפני הים, אל לב ערי אר-צות-הברית. לתיצה על כפתור — ותוך דקות ימותו כ-100 מיליון אמריקאים, גברים נשים וטף, כמחצית האומה הי אמריקאית. יהיה זה סופה של ארצות-הברית.

גילוי של סודות ביטחוניים חיוניים — כגון צופן המגלה מידע על השיטות והמיקום של כוחי-ההרתעה האמריקאי — עלולים להטות את המאזן לעבר סכנה זו.

ואילו אנו, עם כל הסכנות הצפויות לנו, הגנו עדיין המעצמה הצבאית העיקרית במרחב שלנו, ושום סכנה מוחשית של השמדה אינה מאיימת עלינו, אלא בדמיונו.

לא, ההבדל בין הגישה הישראלית והגישה האמריקאית כלפי חופש-העיתונות, חירות הי מידע וחובת הממשלה לומר את האמת לאורי-חיה — הבדל זה נעוץ בתודעת שני העמים ובמהות המישטרים השוררים בהם.

★ ★ ★

ני מזדהה לא סייג עם שיקולי העורכים של הי ניו-יורק טיימס. במקומם הייתי נוהג כמוהם.

אני מאמין שאין לשום ממשלה דמוקרטית הזכות לגנוז מידע על מעשיה ומחדליה, הישי-גיה וכשלונותיה — מלבד מידע ביטחוני שוטף על כוחות וחילומוש, והצורך לשמור על סודיות סבירה לגבי מנעים מדיניים שוטפים.

למרבה הצער, אין חברי ממשלת ישראל שותפים לגישה זו. לתוספת הצער, אין העיתונות הישראלית עצמה שותפת לה.

לכן, כל מערכת-בחירות אצלנו היא במידה רבה מהתלה. עיוור אינו יכול לבחור בין צבעים. ציבור שלעולם אינו שומע אמת מלאה אינו יכול לבחור בין שיטות מדיניות.

כאשר נבין זאת, נהיה מדינה דמוקרטית אמיתית.